Institut ”Jožef Stefan”, Jamova cesta 39, Ljubljana

Vodnar na rdečem fotelju, olje na platnu,
46 cm × 33 cm, 1985

Galerija Instituta ”Jožef Stefan”

MIRA URŠIČ

Jubilejna razstava

Vabimo vas na ogled razstave, ki bo odprta od 27. julija do 2. septembra 2020.

Misterij slikarke in pesnice

Črtica Misterij žene je v zgodovinskem spominu, skupaj z njeno avtorico, pisateljico in borko za pravice žensk Zofko Kvedrovo, literarni spomenik ženskam: sestram, materam, ženam, znanstvenicam, umetnicam ... in vsem borkam za njihove pravice. Izbojevale so si jih tudi slikarke. Ali moramo zato govoriti o ženskem slikarstvu, o umetnosti žensk ter o njihovem doprinosu v umetnosti, znanosti in na drugih področjih?! Ženske so v patriarhalni družbi še vedno obravnavane drugače, predvsem so manj priznane, čeprav gre za enakovreden pol ustvarjalnosti.

Slikarka in pesnica Mira Uršič se likovno in tudi z besedami sprehaja skozi zgodovino umetnosti in vseh družbenih dogajanj ter lastno poetiko vzporeja s preteklimi in sedanjimi stanji naše družbe. Vse skupaj prekvasi v novih kontekstih, ki nas osupnejo. Preplete svoje poglede na zgodovino umetnosti, na družbene premene, ki se odražajo v sedanjosti. Umetnica odkriva mite, religioznost, velike zgodovinske like in vzporedno zre na tisti vsakdanji svet človeka, skozi katerega odslikava naravo in lepoto tuzemske bivanjske izkušnje slehernika. Blizu sta ji tako antika in veliki Platon kot renesansa in rojstvo znanosti. Naslika apoteozo velikemu Leonardu in hkrati kontroverznemu Daliju. Pritegneta jo preobilje in skrivnostna ustvarjalna moč v dobi baroka, hkrati pa razmišlja o osvobajajočih dejanjih (neo)avantgard ... Privzema, citira in komentira vse, kar jo vznemiri, uporablja klasične slikarske tehnike, fotografije in kolaže; kot pesnica izbranih besed.

Moj levi palec, olje na platnu, 100 cm × 70 cm, 1991

Zrcaljenju čiste domačijskosti (skozi realistične prakse), takšnemu načinu so se posvečali pri nas vesnani, je dodala odseve svojega lastnega sveta, kakršnega je poznala ob odraščanju na podeželju, in ga pozneje prepletla z vedenjem in spoznanji, ki jih kot ženska in umetnica odslika iskreno in neobremenjeno; prav zato nima pomislekov pri uporabi citatov. Tako podčrta lastni ustvarjalni nazor in se ne poskuša približati izvirniku dane predloge; celo več, drzne si podobo predrugačiti, razrezati, dopolniti, združiti ali razdružiti, vse v želji, da doseže sebi lastno misel. Saj njena pesem Misel pove: »Kot poteza čopiča misel zdrsi / bliskovito se v okolje sprosti, / ni odziva – ni smrti!«

Pomladni avtoportret (1974), ki se pozneje pojavlja še kot slika v sliki, predstavlja njen življenjski in slikarski nazor; z razgaljenim oprsjem in šopkom v rokah ter ocvetličenim klobukom slikarka zre v gledalca, ki sprva v eksploziji pisanih barv niti ne opazi, da obraz razpolavljajo rdeče barvne lise. Lahko bi bile srage krvi, sama pa to slikarsko gesto razlaga v smislu, da gre za fascinacijo na moč rdeče barve in na lastnosti rdeče po fauvističnih načelih, ki so ji blizu. Umetnica je v 70. letih prejšnjega stoletja diplomirala na likovni akademiji in pred njo je tedaj ležal ves svet. Svet v vsej svoji radosti, v ustvarjalnem zanosu, kar se je nedvomno odražalo v barvah.

Avtoportrete je slikala tudi desetletja pozneje, v zavedanju svoje ženskosti, skoraj vedno pa v zanjo prelomnih časih. *Avtoportret z večnim ognjem* (1980) ima simbolične konotacije. Umetničini ognjeno rdeči lasje so večni ogenj nad posodo daritve, tako da komajda opazimo čisto profani motiv, ki ga avtoportret prekriva; gre za sinove roke na tipkovnici računalnika. Prav to je posebnost umetnice, da združuje vsakdanje motive z miti in legendami, seveda na povsem svojstven način; gre za znane ali samo njej lastne alegorije.

Meduza, ena izmed sester Gorgon, *simbolizira poglavitni nagib, duhovnega in razvojnega, vendar izprijenega v nečimrno stagnacijo. Krivdo, ki je nastala zaradi zanosa želja, je mogoče premagati edino s prizadevanjem, da se doseže prava mera, skladnost ... spačena podoba, ki povzroča okamnelost (pretiran občutek krivde) namesto pravične osvetlitve.*[1] Tudi Mirina slika *Meduza* (gre za več slik s tem motivom,

ki so pogosto združeni z drugo motiviko) je takšen fenomen; z glasom vabi in poskuša očarati, a se zaveda nepoznane groze v sebi. Zato slikarka, ko se oglasi kot pesnica, v pesmi Vaba pravi: »Stopite čez moj prag / v evforijo brstenja pomladi / v toploto poletnih žarkov / v grozo mrzlih samot.// Ne ustavljate koraka / zavdajte negotovosti / vdihnite mavrični znoj / ponesite del v svoj vsakdan.« In izlije takšno nemoč – okamnelost v pesmi Kamen v duši: »Sila kola lomi, os se ne zlomi, / solzava križpot vije se v drob. // Ne bo kocke, ne vrtnice rosno bele, / stara kača obrne se vzhodno od raja. // Krivda izgnana se vrže v prepad, / roko steguje srce, vabi na bakanal!« Potem Meduzo odreši junak, njeno grešno podobo pokaže na svojem ščitu in začne se pot očiščenja ... *Avtoportret* (1978), kjer je sebe poudarjeno naslikala kot skrivnostno žensko, saj citat Leonarda in njegove Mone Lise to nedvoumno podčrtuje, kaže na njeno samozavest in predanost absolutni lepoti, ki prihaja iz upodobljenkine notranjosti. Ta svet, poln skrivnosti, se zdaj kaže kot čista duša. Prekrižane in počivajoče roke Mone Lise in njim pendant druga roka (umetničina?) iz realnega sveta so znak prenosa energije in moči.

Noseča, olje na platnu, 90 cm × 120 cm, 1985

Pogosto se v njenem opusu pojavlja *rdeči fotelj*, sam ali v kombinaciji z Meduzo; v rubinasto rdeč žamet oblazinjen stol je tisti kultni predmet, ki je v ateljeju zavzemal (zavzema) posebno mesto in je bil priča ustvarjenemu nemiru in zanosu; pogosto je slikarka nanj posadila svoje portretirance. Postal je čarovniški stol s prividi Meduze ali drugih artefaktov; npr. glavo boga Neptuna (rečnih božanstev Savusa in Nauportusa) z Robbovega vodnjaka. Mirin fotelj je bil zatočišče in izhodišče; počasi se je tudi sam spremenil v žensko telo. Tako kot je čutila Mira: porajanje vsega živega, dajanje, ustvarjanje... ves svet skozi sebe in skozi svoje telo. Z dotikom roke prevaja na površino platna vsa čustva in misli; desnica drži čopič, levica paleto. Potem stisne pest in opazuje svoj *levi palec*. In zdaj vidi jasno. Naslika ga! V vsej svoji veličini se palec pne pred pokrajino drugih prstov. Je faličen simbol in ima ustvarjalno moč.[2] Je anima in animus. Tudi v umetnici je navzoča tista dvojnost, ki poganja svet. Njeno *cvetje*, rože vseh vrst (travniške in žlahtne), so upodobitve ljubezni in skladnosti, saj gre za simboliko rajskega stanja. Skoraj ni slike, kjer Mira ne bi pridala vsaj en cvet. Tako lahko cvetje raste iz glav, drugje skoraj povsem prekrije portret, vrtnice pa zacvetijo iz čisto navadnih vtičnic... Na vseh teh tihožitjih se kaže njen izraziti smisel za kromatske akorde, nabor predmetov pa je nadvse pester in nenakljućen.

Zaokrožimo pričujočo razstavo slikarke Mire Uršič, nabito s simboli in pomenljivimi citati iz različnih umetnostnih slogov, s portretoma dveh močnih, pomembnih in posebnih žensk: umetnice *Mare Kralj* (1909–2010) ter znanstvenice in pedagoginje *dr. Aleksandre Kornhauser - Frazer* (1926–2020), ki ju je znala ujeti v pravem elementu, v vrtincu življenja in družbenega angažmaja. V njunem in svojem misteriju.

Mira Uršič je na slovenski likovni sceni povsem samosvoja umetnica. Enako ji je ljub realizem kot nadrealistični način odslikavanja nekih stanj in dogodkov; zdaj slika plastično, drugič ji je bližje abstrahiranje in migotanje svetlob, zdaj spet čista govorica barv ali drugič izraznost poglobljenega ekspresionističnega načina. Težko bi jo, tako slogovno kot tudi skozi njeno poetiko, umestili v kakršenkoli okvir. Ga tudi ne potrebuje. Je samo Ona: Slikarka in Pesnica.

Milena Zlatar

[1] J. Chevalier-A. Gheerbrant, Slovar simbolov, Mladinska knjiga, Ljubljana 1993

[2] prav tam

Avtoportret z večnim ognjem, olje na platnu, 55,5 cm × 35 cm, 1980

MIRA URŠIČ
se je rodila 16. julija 1950 v Mariboru. Otroštvo je preživela v vasi Trotkova pri Benediktu. Maturirala je na Drugi gimnaziji (gimnazija Tabor) v Mariboru. V gimnazijskih letih je bila njena mentorica kiparka Vlasta Zorko Tihec. Šolanje je nadaljevala na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Med letoma 1969 in 1974 so jo poučevali profesorji France Mihelič, Zoran Didek, Nikolaj Omerza in Janez Bernik; pri slednjem je leta 1974 tudi diplomirala. Od leta 1974 ima status samostojne likovne umetnice. Svoj pesniški prvenec Jesensko cvetje je izdala v samozaložbi v Ljubljani leta 1995. Živi in ustvarja v Ljubljani in Mariboru.

Oblikovanje: mag. Marjan Verč; lektorica: Špela Komac; foto: Milena Zlatar